

Národne stvari.

0 pregovorih in prilikah sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas. *)

Sedaj ko smo se nekoliko seznanili s sorodniki pregovorov in prilik, hočemo zopet k temi se vrniti in je bolj na drobno pretresati. Ako kdo vpraša, kakošna da je oblika pregovorov, in kako se obnašajo, odgovori se mu: *kratko pa dobro*, z malo besedami vendar veliko izrekujejo, polni so globokih in bistrih misli in

kamor pregovor zadene, ne izgreši za en las.

Zaslužijo toraj, da se od vseh strani dobro ogledujejo. — Ko bi na pr. vsak bolje premislil, da

kri ni voda,

obvarovalo bi nas to marsikake napake, mnogoterih krivic, sosebno pa marsikterih bojov, in ne rabili bi tega pregovora le v zagovarjanje svojih strasti.

Časih je celó kake posebne znanosti treba, da to ali to priliko prav razumemo. Mnogokrat na pr. se sliši:

Nič je dobro za oči

in večidel menijo ljudje, da tedaj ni zdravnika ne zdravila za bolne oči. Kdor zdravniku ne zaupa, naj si raje misli: nič je dobro v bolezni; druge pa moramo opomniti, da se je ta rek iz nemščine k nam prikradel, da nekteri nemški kemikarji žeplenokislo cinkovo okislino ($\text{Zn O} + \text{SO}_3$) *beli nič* imenujejo in da je ravno ta okislina poglavitniše zdravilo za bolne oči. One besede so tedaj dvoumne in bistrournost je je porodila.

Podobni so pregovori in prilike večkrat znamenjem in podobšinam, kakoršnih je nekda ne le vsako mesto, ampak po nekterih mestih tudi skoraj vsaka hiša imela; kar se je teh obrazov še ohranilo, zanimivi ostanki so nam stare ljudske bistrournosti:

Kolikor krajev toliko običajev.

Pregovori in prilike niso namreč le učitelji lepega obnašanja, obrazarji so tudi šeg in navad; eni so nam bolj pravila za življenje, drugi bolj slike človeškega djanja. Najemljejo si pa barv in slik, glasov in oblik, kjerkoli jih kaj najdejo priličnih svojemu namenu, ugodnih svojej volji: bodi-si iz poganstva, bodi-si iz judovstva ali krščanstva; sedaj z oltarja, sedaj s trga, sedaj z lastnega ognjišča.

Vrh tega krstijo pregovori in prilike vsako reč, kakor se jej spodobi; prebrisano, časi celó prešerno izrekajo, kaka da je, — ostro in brez ovinkov, kaka naj bi bila. Ta dvojna namera, upodobovati svet, kakoršen je, in kazati, kakošen bi imel biti — ta dvojni namen, pravi Herman Šade, razdeljuje mi prebogati zaklad v dve mogočni gruči. Zdi se mi, da v prvem pomenu se prilika najživahniše giblje, najhuje maha in najbritkeje zadeva; pregovori, ki jih prištevamo drugemu krdelu, niso tako izbrušeni in olikani.

V tem obziru, Bogu bodi potoženo! je pač mnogo prilik s časom premenilo se v pregovore in toraj marsiktera slika je pravilo postala. Za izgled hočem tu navesti le eno priliko, priložiti jej pa razklado Kérteja, da bi je tako ne zadel!

Kérte piše: *Mož beseda*

bilo je najboljšje zagotovilo našim pradedom, katerih zaradi tega ne moremo prehvaliti. Malih besedi so bili, pa držali so jih. Le kratka pisma so se tačas dajala, vendar bilo je veliko zaupanja. Zdaj pa mora vsako pismo toliko pristavkov imeti, da bi cele oslovske kože skoraj premalo bilo za-nje, in še nas čestokrat hudo

prekanijo, ker celó najprostejšo postavo znajo oblesti in za-se prevariti. Zatorej se moramo tako strašno pravdati in toliko malopridnih piscev rediti. Zatorej se dandanes najbolj poštenemu možu nasproti tako nesramno zavarujemo, kakor da bi bil najhujši slepar.

Bolj po domače bi se smelo reči: *Mož je umrl; beseda* pa dobro živi pri onih, ki jim je molzna krava postala.

Na dalje se mora priznati, da priliki ne manjka niti duhá niti srcá. Nič jej ni neznanega, karkoli človeka zadeva. Vsega se udeležuje, tako s čudovito ostrournostjo, kakor z globokim čutjem. V vse človeške homatije se mesi, vse razgovarja, zrcalo je vsega posvetnega bistva; med tem gleda zmiraj le na pravo, čeravno vé, da

Resnica oči kolje.

Ker izvira večidel iz vremenskih (klimatičnih), zgodovinskih, narodnih in osebnih okoliščin, hrani velik zaklad veljavnega snova. In kdo bi mogel reči, da prilika nima srcá? Kako ljubeznjivo na pr. zagovarja mladino zastran tisuč in tisuč budalosti njenih:

Mladost je norost,

ali: *Kri mlada pravi: poskočiva — stara: posediva!*

Da bi pa tudi starim ljudem raje prizanesli, opominja nas pregovor, da

Starost je slabost.

Pripravljen je odpustek sploh za vsacega, ki jo zavozi; ako se je zgodilo po naključbi, v besedah:

Človek se ne izučí, dokler živi;

če pa po zlem nagibu,

Vsak človek enkrat znori.

Zadnji pregovor pa nekdo tako zavrača:

Vsak človek mora enkrat zanoreti,

Da b' vsak le hotel enkrat odnoretí.

(Dalje prihodnjič.)

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.

Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

Rimski spomeniki so nam ohranili mnogo imén noriških božanstev, ktere večidel sem že razložiti skušal. Tako Norejo, Acaluto (Adsalluta), Keronso, Gera, Sedata, Cico, Latova, Jarmoga in druge.

Doslé na Štorskem nismo še našli rimskega kamena, na katerem bi bilo ime božanstva Latov, le v Salcburškem in na Koroškem so bili najdeni spomeniki temu božanstvu posvečeni. Slednja leta so tudi iz fundamentov vrtnega zidovja v knezoškofovem gradu sekavskem nad Lipnico, kjer je stalo slavno mesto Solva, izkopali kamen, na katerem stoji napis „Latobio“.

Tedaj salcburški in sekavski kamen imata obliko: Latobius, svetopavlovski v labodski dolini pa tudi: Latovus; ravno to inačnost najdemo pri starih pisateljih. Plinij imenuje v Panoniji rod: Latovici, Ptolomaj pa: *Λατοβίχοι*. Obe končnici ov in ob ste slovenski, in božanstvo so domači imenovali ali Latov ali pa Latoben, ker končnica „ius“ v latinščini utegne tudi biti adjektivna. Vendar, ker imamo sufiks oba sicer v ženskem spolu, je tudi mogoč sufiks ob v možkem spolu.

Bistvo božanstva Latov sem obširno razkladal v posebnem spisu objavljenem v „Mittheilungen des hist. Vereins für Krain“; in še tudi sedaj nimam drugega pri-

*) Nadaljava lanskega pričetka.

staviti, nego da besedo lata, muža, Sumpf, palus, česki: latovisko, so nam še ohranila imena vesi: Latkova, v prebolski fari (Pragwald) kraj Savine, ktera je res vsa mužnata, zato jo je celó nemška kancelija prav naravno prestavila v „Lackendorf“.

Dalje nahajamo: Latinje, Latinja ves, latinji vrh, latinji potok v ilniški fari (v starih listinah: Ylenswalde, pozneje Iwenswald, sedaj Eibiswald, Ilnik, Ivnik, kjer je res ilovnat svet; nemška kancelija je prestavila to v Latein: Lateindorf, Lateinberg, Lateinbach. Tudi tukaj je svet latovat, mužnat, ilovat. Celó v gornjem Štirskem, in sicer v judenburškem okrožji imamo kraj Latin, in v njegovi okolici nahajamo Lausling = Lužlinje, dalje: Trieben, Fröschnitz itd.; to so sama slovenska imena.

Latov, Latob je toraj „Deus palustris“, Bog podzemeljskega mužnatega svetá, zato je poljskega Latona*) stari letopisec primeril Plutonu. Pri vseh indoevropskih narodih najdemo prikazen, da so si kraj pogubljenja mislili v mužnatem svetu, na to nas opominja indijski patala, grški Kocythos in Štyse, in celó biblijski „profundus lacus“.

Gori omenjeni sekovski spomenik ima tudi napis: Jarmogio.

Doslé smo poznali le en spomenik temu božanstvu posvečen, in sicer v Ptuji, kjer je vzdian v iztočno steno turna velike cerkve. Tudi ime tega božanstva sem razložil v gori omenjenem časopisu, in rekel, da Jarmog pomenja: animosus, austerus, procax, vehementis, iratus Dominus. Priimek: jar, ljut itd. ima staroindijski gromski bog Indra, in staronordiški Thôr, gotovo ga je imel tudi slovanski Perun — Perkun, in historična imena: Jaroš, Jarota, Jarun, Jarunja, Jarim, Jariš, Jaroslav, Jaromir, Jarognjev so izprva gotovo bili priimki boga Perkuna.

Beseda mog se je rabila v staroslovenščini tudi v pomenu: dominus in potens, zato najdeš: „Bog mog sja rečeti, ježe jest' mošt' (moč).“ Kakor se Indra veli Maghavan = mogoten, tako je brez dvombe imel Perkun priimek: Mog, Mogotin, Mogut, Moguš, Mogimar, in ta historična imena izvirajo iz češčenja Perunovega. Tudi Noričani so dobavljali enaka imena, kar pričujejo: Mogius, Magierus,**) Magimarus, Mogimarus, Mogursus na noriških rimskih kamenih. Slednje ime, ki se najde v dativu: Mogurso, je zarad sufiksa znamenito, ker nominativ se je glasil: Mogur's, primeri litevsko: Perkons za prvotno: Perkonas ali Perkonis.

Kakor še imamo na Štirskem: Jaroslavce, tako tudi kraje: Mogautz = Mogavec na nemškem Štirskem blizu Herbersdorfa, Maggau = Magova blizu Wolfsberga, Mogojnec = Mogovnice blizu gornjega Grada. Imé Magoj še so imeli gozdniški (Gösting) vitezi v srednjem veku, gotovo so bili slovenskega rodú.

(Dalje prihodnjič.)

*) Pri severnih Slovanih in sicer pri Rusih so navadna imena: Latič, Latimir, Latin itd. „Praetorium Latovicorum“ iščejo nekteri pri Višnjagori, drugi pri Žužemberku, nekteri zopet pri Trebnem. Po Ant. Itiner. je bilo XVI. M. P. kakošnih 10 ur od Emone. Pis.

**) Važen je sufiks ir v imenu: Magir, primeri: pastir, imena: Košir, Palir, Stožir, Hudir itd. Imeni: Magimar in Magir se berete na celjskih kamenih zraven pol latinskega pol slovenskega. Auctomar, ženskega imena: Kurita in možkega: Ataevosti (genet.) to je: Atevort = Atevert ali pa: Atevrat, primeri ime Vratislav. Pis.

Novemu letu 1870.

Zagasil te dni je uražji berač,
Ki bival poprej je prevzet en bahač;
Oholo po mestih, deželah je vladal,
Vreme diktiral, bremena nakladal;
Veliko je snedel, veliko brbral,
Poslednjič pa lačen svoj tek dokončal.

Tristo pet in šestdeset dni je bil kralj,
Po novi je šegi bil zlo „liberal“,
To je, imel prosto je svojo postavo:
Nektere je s srečo zasipal čez glavo,
Nekterim pa figo je vedno molil,
Jih stiskal ter zadnji jim vinar izvil.

Kesáje prot koncu res lil je solzé,
Od tod zdaj mokrota in silne vodé;
Se kisal je menda le stara neteka,
Ker videl je, da mu že ura poteka;
Nas stiskal, pritiskal bi dalje bil rad,
Pa zdaj ga spodrinil naslednik je mlad.

Pozdravljen kralj mladi! — res majčkin si še,
Pa mnogo od tebe le nadjamo se;
Napake očetove, da boš popravil,
Vsekane rane po njem nam ozdravil;
Nam življeje polajšal, odvzel nam dolgá,
In luknje zamašil, ki nimajo dna.

Zaupanje naše zdaj dobro imaš,
Glej, v nadah da naših nas ne goljufaš,
In da te kak veter čez noč ne obrne,
Ker ni je pošasti bolj grde in črne,
Kot ljut je odpadnik, nezvest renegat,
Če tudi od glave do nog bi bil zlat.

Prinesi v deželo nam sreče kaj več,
In vražje draživce odpravi nam preč;
Pravičen deželam enako vsem bodi,
Potem zadovoljni vsi bodo narodi,
Nehala bo vojska, sovražni prepír,
Povsod zadovoljnost bo, sreča in mir!

Mnogovrstne novice.

* O beračih in beračunstvu v doljni Avstriji je prišla nedavno od šolskega svetovalca Beckerja knjižica na svetlo, ki iz 40 krajev te dežele popisuje beračunstvo tako-le: 1) na vsak dan se more 12 beračev šteti, ki pridejo v eno hišo, 2) da večidel beraško mavho nosijo okoli možki in sicer taki, ki bi še lahko delali, 3) da je vsak dan več beračev. Pisatelj te knjižice šteje krajcarje, ki jih — brez Dunaja — v doljni Avstriji poberó berači leto in dan, na 1 milijon in 780.000 gold. — Prav bi bilo, da bi se v vsaki deželi seštel denar, ki se razdeli med berače, med kterimi je veliko število le potepuhov, ki niso miloščine vredni.

* Namesti sedanjih cekinov (zlatov) se bodo po načrtu nove postave kovali cekini po 8 gold. in cekini po 4 gold. — Kovali se bodo že, — da bi le tudi kedaj spodrinili papirnate bankovce!

* Železnicam našega cesarstva je zaukazano, da vsak vozovlak (Zug), ki se pelje na istem tiru za drugim, mora najmanj 1000 sežnjev zadej biti; dozdej je bilo pripuščeno, da je vozovlak za vozovlakom bil le 500 sežnjev. Po tem novem ukazu mora tedaj vsak vozovlak najmanj 10 minut na postajo (stacija) priti, predno se drug pripelje za njim; če pa za vozom z ljudmi ali blagom pride brzovlak (Eilzug), morajo uni najmanj 15 minut pred tem na postajo priti.

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

Na večkrat omenjenem spomeniku še najdemo imena trojih božanstev: Toutati, Inatimo in Cetio (dativ).

Slednje božanstvo na tem spomeniku glasi se pa v dativu: Cetio. Knabl misli, da je Cetius personificirani hrib Cetius, in njemu je to ime keltiško: choti, coed, Wald, waldiger Berg. Bodi si!*) — al nihče ne more nikati, da bi tudi ne bilo slovensko. Mi imamo toliko krajnih imen iz temata cet, postavimo: Cetinje na črni gori, Cetin, ime razpadle trdnjave na špicastem hribu v vojaški granici, Predcetinca, ves pred špicastim hribom (sosednjima vasema se pravi: na Bregu, na stari Gori), Cetina, špicast hribček pri sv. Primožu; v nemškem Štirskem: Zetlach, Zettling, to je: v Cetah, Cetlinje, Ceće = Cetje v trbolski fari; da ni mogoče trditi, ka te besede ne bi poznali tudi Slovenci; zraven pa ne samo na noriških rimskih kamenih najdemo ime Cetus večkrat, nego živé še tudi Cetini in Cetinški po Slovenskem, in večidel imajo stanovišča na špicastih koglih. In pomen: oster, špicast tiči v besedi cet, sansk. citas, acutus, acerbus. Plinij pogorje, katero je delalo mejo med Norikom in Panonijo, in se je vleklo od beškega Kahlenberga čez Zimernik (Semering), Lanč (flexus, iz temata „lank, lonk“), severno-izhodno od Gradca čez panoge Pohorja laško-trbolsko hribovje do Emone: „mons cetius“ imenuje, — Ptolomaj pa: „τὸ Κετιον ὄρος“, in če si človek to pogorje pogleda, se prepriča, da je res večidel špicasto, ali, kakor eden nemških turistov je popisuje: „diese wunderschönen gespitzten, zuckerhutförmigen Berge“.

Znano je, da je na severnem koncu „montis Cetii“ stala rimska postaja: Cetium, ne daleč od Vindobone. Zidovje še se je dolgo poznalo, in gradišču je bilo v 9. in 10. stoletji ime: Zeizzimurus, Zeizzenmurus (823. in 895.). Zeizzi, Zeizzen je postalo iz: cetji, cećji, po onih pravilih nemškega jezika, po katerih: wasser iz water itd. Novonemščina je t in zz spremenila v sz; zato sedaj Nemec govori: Waszer, pa tudi Zeiszen — Zeiszelmauer namesti Zeiten — Zeizzenmauer.

Ponuja se nam pri razlagi tega imena opomniti, kako nemški starinoslovci znajo filologovati. Eden je izpeljal ime od vozunčkov, ktere so prej tam delali, in njim Bečan pravi „Zeiselwagen“; najnovejši razlagavec imena dr. J. Aschbach, profesor občne zgodovine na dunajskem vseučilišču, poklican iz Nemčije v Avstrijo, pa trdi, da se more brati: Cibium, da-siravno rimski spomeniki, Plinij, Ptolomaj, knjiga Notitia imperii occid. imajo: Cetium, Cetii. Aschbach pravi, da je Cetium dobilo ime od kohorte ciprske iz mesta Ci-

tium, ktera je prej tam posajena bila, nepremislivši, da je ime „Cetius mons“ že poprej znano bilo, nego so Rimljani otok Kypros pod svojo oblast dobili.

Ta učenjak tudi ime rimske postaje „ad pontem Ises“ (kar je že bistroumni geograf K. Mannert spoznal, da je krivo pisano na Peutingerjevi tabli, in da bi moglo stati: Ibes ali Ipes, ker se reka, kjer je postaja stala, veli: Ippe) — razložil, in rekel, ka je postalo po častji boginje: Isis! — Reka se veli v listinah 10. stoletja: Ipussa, in eden virov še dandanes: Ipsitz, to je: Ipšica. Tema ip je dala poznamenovanja za več rek slov., primeri: Iplja ponemčen Eipel, Ipava, Ipbach na gorenjem Štirskem blizu Lasinje (Lassing), primeri še ime osebno: Ipšek, Ipavšek, Ipavic, dalje ime polabskoslovanskega božanstva: Ipabog. Primeril sem ime enkrat tematu: ИР — ip; in to keltolatinski alpis, skitskoiranskemu rip (ῥιπαία), tako da bi ip bilo vokalizovano za: lp (primeri izgovor: Ibljana = Lbljana iz ИР) in da bi Čehi v imenu svoje svete gore Rip ohranili še izvorno obliko. Vokalski: rp pa se ne glasi samo v sansk. kot: arp, rap ali rip, temoč tudi slovenščina рр in рр izgovarja kot: ar, or in ur, kot r in ru, primeri tema: ррд — rd, rubeus, rutilus, katero se izgovarja kot: ard (ardeči na Štirskem) rdeči in rudeči, arja (ardja) rja in ruja, litev. rudis, got. riud, staro-gorenjenem. rôt, staronordiško riôdha. Ipuša, Ipava so toraj reke iz planin tekoče = Lpuša, Lpava — Alpuša — Alpava = Lupuša, Lupava, in sedaj tudi nam bo jasen pomen bregov gozdnatih na gornjem Štirskem: Lupitsch, Lupetzberg, Lupetzbach med bregoma Oesling = Osilnik in Leissling = Liselnik. Slov. ljudstvo korotanskega porekla neskončno rado izpehuje vokale. Tako v okolici, kjer sedaj stanujem, se pravi nekemu selu: „na pristavi“, v starejih krstnih bukvah je ime posestnika zapisano: Pristaušek in Pristoušek, danes ga ljudstvo kliče: Prišček, Ipa švek je: Ipšek, Bukoušek je Bukšek itd.

Ako se ne motim, nam je g. Zakrajšek v „Glasniku“ izvrstno razložil vse posebnosti žvokoslovja slovenskega narečja na Goriškem; da bi se kdo lotil tega dela in nam korotansko narečje tako razsodil. Pravilna pisava za imena: Ipava bi toraj bila: Lpava, kar pa se težko bode prijelo; ostanimo toraj pri pisavi: Ipava, ker v obliki: Vipava najdemo aferistični v, kterege ne ljubi samo slovenščina, temoč tudi južna in severna srbsčina, v kateri najdeš viva za iva.

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah

sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

Pregovora

Kakor se gode, tako se pleše
pošten človek nikdar ne bo za geslo si izvolil. Okoliščinam prijenjati je pametno, a trmi v bran staviti se je moško.

Kdor rad pleše, kmalu dopleše —
naj dobro pomislijo tisti, ki radi godejo.

Gorjé mu, pri komur se miši in mačke bratijo —
to je, prijatli z neprijatli družijo!

Česar je polno srcé, rado iz ust gré
je lepše rečeno nego: „besede nam služijo, da svoje misli ž njimi prikrivamo“.

*

*) Sicer bi slovansk filolog ne bi smel tako lomastiti, kakor je dopuščeno sovražnikom slovanske zgodovine. Če človek prebere vse, kar so Mone, Zeus, Koch in drugi kvasili o pomenu krajnih imen starega Norika, prime ga kretelj (cholera). Kaj vse blodijo graški profesorji, postavimo, za svoje črčkarije z redovi obloženi Netoliczka, da ime reke pri Gradcu: Andritz = andrica — ondrica, fluctuans, pomenja: unbewohnter Wald — je res izbljuvek nemške „Gründlichkeit“.

misli o tem, kako naj bi se Avstrija ustanovila. Prvič ni res, da bi se naše misli tako daleč razlikovale, in drugič, če nismo sedaj vsi še enega mnenja, se zaradi tega ne more še reči, da se ne moremo složiti. Gospodje! na oni strani so prav razna mnenja o direktnih volitvah, in vendar nisem še slišal, da bi se reklo, neposrednje volitve so za tega del nemogoče, ker ima nemška stranka o njih še razno mnenje.

Gospodje! vi očitajte opoziciji, da postavlja programe, ki se ne morejo sprejeti. Meni se zdi, da vi vidite v očeh opozicije pezdil, bruna v lastnih očeh pa ne vidite. Naši programi niso tako velika opovira zedinjenju, kakor so načela na oni strani, ki hočejo nadvladati enega naroda nad drugimi.

To je tista opovira prav za prav, da se ne moremo porazumeti, in še le, kedar zapustite ta načela, pride čas, da se bomo za druge principe lahko zedinili. Nadjam se pa tudi, da bode to prepričanje tudi na oni strani predrlo; jaz upam, da bote spoznali, da je vaša pot nasprotna svobodi, da je nečloveška in nepravilna, da se ne strinja z ustavo. Jaz se nadjam, da bote to spoznali in to tem trdneje, ker se javno mnenje dan za dnevom bolj poprijema te misli, ker je v javnosti vsaki dan močnejše mnenje to, da ne gré po sedanji poti naprej, ampak da se mora poprijeti stališče, ki je v Avstriji edino pravo, in to je: porazumljenje z vsemi avstrijskimi národi! (Dobro! dobro! na desni.)

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev

in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

Da na tema rp sopet pridem, omenjam, da v hrvaškem Zagorju nahajamo vesi med planinami: mala Rrpenja, velika Rpenja. Iz temata rp, rap so tudi imena reke: Rapušnica, ki teče iz planinskih (montpreis) gor, Rapletzkogel, Rapletzanger (Rapolec) v judemburškem okrožju nad potokom: Gullingbach = Golnik, tudi: Arpole. Da sta se staroslov. *rp* in *лр* tudi glasila kot *or*, *ur*, *ol*, *ul*, pričujejo nam imena: Horvat za Hrvát, holmec za hlmeč v listinah 8. stoletja: „mons cholmen, mons cholmezza“, dalje staropanonsko Korka, starokrotansko: Kurka, Kurčica (zato oblika: *Κορκορας* pri grških pisateljih), iz korenike: *krk*, *εργε*, zavijati (primeri staroslov. *krčiti* contorquere, *krkiga*, *camara currus*, *das sich windende, wälzende*. Iz temata *krk* je ime gorovja: Korkont, Krkonošy; Nemec je ime prestavil v Riesengebirge, saj tudi nemška: riese (Holzriese) poznamlja „kotanje“, „vijanje“, „valjanje“, „krčenje“.

Da slavnega prof. Aschbacha dalje preganjamo, še hočemo jedno njegovih razlag poslušati. Peutingerjeva „tabla“ in Antoninov „Itinerar“ omenjata postaje: „Comageni“. Stala je sedem milj od Vindobone kraj reke Dunaja (Donave), ker je tam po spisu: „Notitia Imperii occid.“ bila posajena kohortajahačev in en del rimskega ladjstva. Eugippus (l. 510.) pravi, da je sv. Severin prišel iz Panonije v Norik, in se najpreje naselil v Comagenu. Mesto je imelo krščansko cerkev, in je bilo obdano z vratmi za zapiranje. Omenja tega mesta tudi Eginhard (ann. ad ann. 791.), rekši, da Karol Veliki

je ono leto šel nad Obre (Avarę), in jih tam potolkel, „juxta Comagenos civitatem in monte Cumeoberg, vallo firmissima erat exstructa“. Grad je toraj stal na bregu, zato je Šembera ime izpeljal iz: *hom*, *hum* = *hlm*, česki *hlum*, a to ni mogoče, ker listine onega veka imajo pri imenih iz temata: *hlm*, zmirom oblike: „cholmen, cholmezza“ = *holm*, *holmec*.

Comagenus je adjectiv iz Comagus, in komag pomenja isto, kar *holm*. Beseda mag se je rabila nekdanj tudi za poznamenovanje visoke gore; iz temata mag — mog je mogila, dalje ime brega, ki ga že Valvasor opisuje in imenuje: Magovnik. — Komag, Komag pomenja „veliki breg“ in predstavek ko se tako razlaga, kakor v besedah koribida, velika robida, lužičko-srbski: *korjebro*, veliko rebro, in krajna imena: Kalobje, Kaloze; — ko in kaluža, primeri slično sansk. *kačapa* „quam magnam testudinem habens“ = želva. Da imamo razlage iskati v tematu: mag, pričuje okoliščina, da se je vojaško brodarstvo velelo „Classis Maginensis“. Comagenus, Komag je bilo toraj samo ime „muniti vallo firmissimo exstructi montis“. Aschbach pa po svoje reče, da je postaja dobila ime od syrske kohorte „Flavia Comagenorum“, ktera je prej tukaj ležala, da-siravno ne more dokazati, da je res tukaj bila syrska kohorta v posadki.

Ubogi Noričani toraj niso vedeli poprej dati imena svojim bregom, dokler niso prišle kohorte iz Cipra in Sirije, in bogočastje Izidino v te kraje!

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

Starine slovenske pisave.

Nedavno nam je v roke prišel razglas francoske vlade za ilirske dežele, „sturjen u' Terste na 6. marca 1810“, po katerem so bili „bankozedelci preklizani“. Ta razglas ima napis: „Rovnajne zhes usdignene Bankozedelze, kateri se imenujejo Zedelz od dunejskèga Banko“ in se začneja tako-le:

„V Imenu soje Svetluft Zefaria teh Franzosov, Krala od Lafhkèga, Varha Renanske, inu frednèka Shwaizarfke zavesse, &c. &c. &c.“

Inu skuf muzh te Nam is Decretam od 25. decembra 1809. dane oblast.

My Hirgeneral tega sapovedinstva, Pervi Poglavar ufeh Illirfkeh Deshel, Zhes naprejudarjene Gospuda General-Inrendenta teh Finanz smo sklenili, nu sklenemo, koker pride:

Podpisan: Hirgeneral, Vajvod od Raguse.“

Tako se je nemškutarsko popačeno pisal jezik slovenski 1810. leta v uradnih naših slovenskih deželah, ktere je takrat obsegalo ilirsko kraljestvo. In ta popačeni slovenski jezik — enak popačenemu jeziku nemškemu, ki so ga uradnije avstrijske pisale in tiskale pod cesarico Marijo Terezijo in še dalje — je oni jezik, kateri je Anastaziju Grünu, Kromerju in drugim možem njune baže (glej govore v kranjskem deželnem zboru) pravi jezik slovenskega naroda na Kranjskem, Stajarskem itd. — to je tisti jezik, ki bi ga po mnenji „teh Kranjcev“ še zdaj morali rabiti v uradnih, da bi bil všeč nemškutarjem in takim našim ljudem, ki se nočejo maternega jezika učiti, češ, da ga že znajo, ker so slišali svojo mater in svojega očeta tako govoriti! In gospodje Anastazij Grün, Kromer in drugovi njuni, ki pošiljajo svoje otroke v šolo, da se nemškega jezika učijo, v svoji modrosti mislijo, da slovenskega jezika učiti se ni treba! To pa ti možje, katerim se zdrava pamet vendar odrečine more, le zato pravijo, da

vpričo nas storil — je to gotovo znamenje, da je tako porazumljenje za Avstrijo neobhodno potrebno.

Kaj pa pomeni porazumljenje avstrijskih narodov? Gotovo mi boste pritrdili, da je to vprašanje zato važno, in jaz na to vprašanje odgovarjam:

To porazumljenje pomeni novo življenje v vseh delih Avstrije; pomeni poživenje avstrijskega rodoljubja in sočutja do cesarske rodovine pri vseh avstrijskih narodih; pomeni poravnanje Avstrije z duhom sedanjega časa, z idejo tekočega stoletja; pomeni nadaljevanje nekdanjega slavnega poklica avstrijske države; pomeni poslednjič nastop take vladne sisteme, koja bo kos tudi zunaj Avstrije si dobiti prijatlov.

Vi, gospôda moja, nam očitajte in pravite, da mi — manjšina — nobenega programa nimamo, da smo needini in da vsak kaj družega hoče.

No! gospôda moja, jaz vam moram povedati, da vse to, kar sem vam zdaj pravil, da vse to je program manjšine. Jaz vam rečem, da v tem programu je zedinjena vsa opozicija, — ta, ki je v ti zbornici zbrana, in una, ki zunaj hiše stoji, da se v tem programu strinjajo vsi njeni nameni, kateri niso drugo kakor ojačenje Avstrije. (Pravo! na desnici.) Ta namen pa ima opozicija zato, ker vé in vidi, da ohranjenje in omočenje Avstrije je najboljšo poročstvo tudi obstanka in ohranjenja nasprotujočih narodov.

Ta program pa ima v sebi adresa manjine, ne pa una večina adresa.

Vidite toraj, gospôda moja, da opozicija ima svoj program, da je zastran njega edina, da je ta program avstrijski, in da za to opozicijo stojite dve tretjini avstrijskih narodov.

S praznimi besedami, z zvijačami ali celó s podtikavanjem družih namenov ali z natolcevanjem, naj se to dela s posamesnimi možmi ali celimi narodi, se ne bo dalo dokazati, da ta program ni pravi, ne izpeljivi in ne potrebni! (Prav dobro! na desnici.) Tako natolcevanje in podtikanje bo toliko hujše, kolikor manj ima v sebi resnice, na njih začetnike — natolcevalce — bode telebnilo. (Pravo! na desnici.) Ista osoda bo zadela tudi tiste črnovidne preroke, kateri iz gole samosebnosti na vse vetrove nesrečo prerokujejo. Jaz mislim, da ta beseda ostane vekomaj resnična, da za Avstrijo je le tista ustavna osnova prava, koja je tudi prava podlaga za blagor in srečo vseh njenih narodov.

Posebno znamenje večinske adrese — kar je tudi vzrok, da jo vsak dober Avstrijan po pravici obsoja — je to, da molči na tisti klic prestolnega govora, s katerim se cesar do vseh svojih narodov obrača in na kterega tudi gotovo veliko važnost stavi. Ta klic so namreč besede njih c. k. apostolskega Veličanstva na vse narode, kakor se bere v 11. oddelku prestolnega govora. Prosim, da mi gospod predsednik dovoli, da ga berem. Glasí se tako-le: „Jaz sem gotov, da so vsi moji narodi z mano vred prepričani, da se bo slava častne preteklosti le po dobrem spoznavanju pričujočnosti ponovila, brez tega spoznavanja pa se zná le prelahko zatemniti. Zato se tedaj tudi jaz v tej zadevi zanašam na tiste rodoljubne misli svojih narodov, na ktere se jaz in moji spredniki še nikdar nismo zastonj zanašali. Jaz se na to zanašam, ker mislim, da bo premišljevanje, da blagor države je tudi porok resničnega blagra in sreče kraljestev in dežel, vendar nasprotne namene zedinilo, in jih zediniti mora.“

No, gospôda moja, jaz sem adresu večine bral in bral, pa odgovora na klic Njegovega Veličanstva v njej nisem bral.

Ali morebiti je to prava misel avstrijske slave in njene častne preteklosti, da se ustave nepremekljivo

držimo? Ali je morda to pravo spoznanje pričujočnosti, da se ravno ustave po klopje držimo? Ali bo morda izvršitev sedanje ustave pravi in edini program za prihodnost?

Jaz se upam reči: V večinski adresi preteklost ni premišljena, pričujočnost ni spoznana, pogled v prihodnost pa je otemnjen.

Pa mi bo morda kdo kazal 8. oddelek večinske adrese. Kaj pa ima prav za prav v sebi ta 8. oddelek in kaj je njegov pomen? 8. oddelek večinske adrese ni drugo kakor obožovana podoba, koja predstavlja nemško tretjino, pred ktero bi dve tretjini avstrijskih narodov klečé, prošé in molé trepetati imeli, ter se jim pravi: bodite pridni, delajte tako in ne drugače, ako vam je drago, da se bodo vaše prošnje in želje v posvet vzele; ako pa ne, bo druga pela! — To, gospôda moja, je zapopadek 8. oddelka večinske adrese.

No, gospôda moja, ali je morebiti to pravi odgovor, na klic, ki ga je Njihovo Veličanstvo do vseh narodov poslalo? Ali je to prava pot, da se le en del enega naroda podá tje pred sedež Veličanstva, vsa druga ljudstva pa na stran odrija in jim besede ne dá, — to presoditi bo delo Njegovega c. kr. Veličanstva, kteremu se bo adresa izročila.

Dasiravno so avstrijske zadeve res take, da jih — naj s prestolnim govorom rečem — vsak rodoljub neizrekljivo obžalovati mora, vendar nam bo le še potrpežljivosti treba, ker naše reči danes nekako tako stojé, da so krivci tudi sodniki. Ker je pa tudi naravno, da nobena vlada ne odstopi rada od tega, kar ima v rokah, in ker se od nas ne bo pričakovala Kodrusova krepost, čeravno ne gré za naše življenje, temuč edino le za zapuščenje sedežev v tej hiši, si mora opozicija le to tolažbo delati, da čas ni daleč, ko bote stara avstrijska sreča in pa sila okoliščin sedanji stan premenili.

Za zdaj nimamo druge tolažbe, kakor to, da smo brané in glasovaje za adresu manjšine svojo dolžnost storili. (Pravo! na desnici in v desnem središču.)

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev

in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

Drug pomen ima tema kom, in sicer: flexus, zato: komolec, Ellbogen, in griček. Iz tega izvirajo poznamenovanja za hribe: Komasberg, Komischkoberg, Komor, Komberg, Kumberg, Kumen, Kumenberg, Komolšica (imé reke) itd.

Ravno tako brezumna je njegova razlaga imena postaje Trigisamum, krivo pisano za Tragisamum. Ta postaja je stala na cesti od Vindobone v Juvavo, in bilo je od Comagena do nje 24 miljskih kamenov, kakor poročujeta Antoninov itinerar in Peutingerjeva tabla. Stala je toraj tam, kjer je današnji grad in trg Traismauer na sovodnji Traise (Traisen) v Dunaj. Reka Traisen začne izvirati na štirski meji pod vrhom Traisenberg med Ternico in Marija-Celom, od tod teče proti Trnici (ponemčeno: Dürnitz) do sv. Hipolita (St. Pölten) in spada v Dunaj zapadno od vesi: Pribice (ponemčeno Preiwitz). Primeri Prie-

bing = Pribinje, ves blizu Weinburga, Priebitz-alpe, lastnina grajščine „Göss“ v gornjem Štírskem. Njeno pravo ime je bilo: Tragisa, kakor se tudi na rimskem kamenu bere. *) Iz Tragisa — Tragsa je novosl. Traisa, ker glasnik g med dvema soglasnikoma se raztopi v j, primeri: Mojmir za Mogimir, Majdalena za Magdalena, v lat. major za magior, majestas za magiestas, nemško: Maid za Magid. Tragisa — Tragsa pomenja tekoča, begajoča, currens, rusk. trogaju, bežim, tečem. V gornjem Štírskem so še kraji: Tragöss, Tragössbach, Tragössthal, v katerih so se še ohranile čiste oblike staroslovenskega imena: Tragisa, Tragesa. Sufiks isa za reke najdeš v imenu: Torisa, ime rečice slovaške. Tragisamum se je toraj pri noriških Slovencih glasilo Tragismo, — sufiks mo je tudi slovenski; ali pa Tragisma, zato še v sredovečnih listinah stoji oblika: Traisma primeri: Sredma, Ukma, krajna imena. Aschbach pa pravi: Tragisamim, Trigisamum je postalo, ker je „ad trigesimum lapidem“ od Arelape stalo, da-siravno je po Antoninovem itineraru bilo samo 23 miljskih kamenov od Arelape do Tragisma.

Tudi ime postaje: Arlape, Arlapae je Aschbach tolmačil po svojem. V tej postaji so ležali: equites Dalmatae. Muchar, Mannert, Reichert in Böcking je iščejo na sovodnji reke imenovane: Erlaf v Dunaj. Svoj tok počinja iz jezera Erlaf (Erlafsee), eno uro od Marijnega Celja, od tod teče skoz jeseniško dolino (Jessnitzthal) in Rogačko polje (ponemčeno Rogatzboden), kjer leži mesto Pole (ponemčeno Pölla), in še združuje pri mesticu Wieselburg, ktero se je še leta 894. velelo Suisella, to je Susela, Suslovo od slov. susel, Wiesel rusk. suselj, mus citellus — z malo Erlafo (Klein-Erlaf) — in potem teče mimo brega Lonitzberg (Lobnica, Lomnica) pri Pöchlarnu v Dunaj.

Šembera je razložil ime Arlapa — Erlaf iz Arlava Orlova; to je mogoče; saj imamo več rek, ki imajo imena po tičih, primeri: Kanjuh, Kukovica, Kragulj. Iz Arlava je mogoče popačenje: Arlapa, Arelapa; vendar tudi oblika: Arlapa je slovanska: arlja apa, Adlersee. Aschbach pa trdi, da more se brati namesti Arlapa, Arelapa (Notitia dignit. ima Ariape *) gotovo v prepisu popačeno): Arelate, in da je postaja dobila ime od legie rimske, ki je bila iz Arelate ali Arelatum mesta v Galiji. Ne vem, ali bi se človek smejal ali pa jezil zaradi takih bedarij. Da bi g. prof. Aschbach le količkaj bolje proučil rimsko starinoslovje, pač bi našel, da so po knjigi „Notitia Imper. occid.“ v Arlapu biti: Equites Dalmatae, in da Dalmacija ni bila v Galiji, in da tudi Dalmatinci niso bili Galli, temuč ilirsko pleme.

Arlapa, to je: arlja, arelja — orelja (zato tudi se najde oblika: Arelapa) apa, pomenja naravnost: orelje jezero, Adlersee. V staroslovenskem imamo z navadno apharcezo v — vapa v pomenu: lacus, jezero, sansk. âp, aqua, vâpi, lacus, primeri litev. upe, fluvius.

(Dalje prihodnjič.)

*) Kamen so postavili Hypoličani in ima napis: Divo Neptuno aquarum potenti ob inductum e TRAGISA flumen muris ejus accollae votum posuerunt libentissime merito. Duellius Symtag. Antiq. str. 310. Pis.

*) Ali samo na prvem mestu, na drugem že stoji: praefectus Classis Arlapensis. Pri Pöchlarnu so našli rimski kamen z enim prav čistim imenom: MELE. Glasí se: M. Ulpio MELEI folio Longino (Muchar altröm. Norik. I. 270.) Pis.

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah

sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

O časti in sramoti, o zdravji in bolezni govorijo na priliko:

Steza časti je ledena gaz, ki hitro zvođení.

„Vse je nečimerno!“

Dober glas sega v deveto vas.

Slab glas morda še celó v deseto; zapomniti je pa, da

Glas raste gredé,

in da sčasom iz muhe konj postane.

Kdor sam sebe ne časti, ni vreden nobene časti.

Dobra misel je pol zdravja;

dobro djanje druga polovica.

Kratka večerja dolgo življenje.

Želodec bi nam po naravi imel biti vir zdravja; al postal je s časom gnjezdo vseh bolezni. Kaj bi ne! Kaj in koliko mu naklada sladkosneda, požeruh, pijanec nazadnje pa še zdravnik.

Dolga bolezen gotova smrt.

Kakor dolga pravda gotova zguba, kajti odvetnik (advokat) vse vzame.

Smrt stare pokosi, mlade postreli.

Ene toraj o času košnje, druge kedar se jej lovski pohlep zbudi; pri teh pa večkrat veljá:

Marsiktera bukev k svojemu koncu toporišče dá. —

Smrt vse poravná,

kakor spanje nepokoj duše pomiri.

Smrt pokoplje vse sovraštvo.

To priča vsako borišče.

Toda pregovori in prilike ne razpravljajo le vse razmere in zadeve človeškega življenja; značavajo tudi človeka, kakor je bilo že rečeno, po spólu in starosti, po stanu in veri, po njegovih dobrih in slabih delih, na priliko:

Mož ni človek, dokler ga žena ne krsti

in fantalinskih muh iz glave ne izbije.

Žena hiši tri vogle podpira, mož le enega —

se lepo glasi; ne tako:

Kjer žena hlače nosi, mož malokdaj dobro kosí.

Ženski jok pa mačkine solzé!

Za staro vero, stare ljudi in star denar naj ti bode vselej mar.

Otroci in stari ljudje kmalu jok stresejo.

Glej pa, da nisi kriv še teh solz; kajti neusmiljeno je otroku kaliti zlate dni, grešno pa sivčeku greniti zadnje ure.

Deset brihtnih otrók ednajst sreč.

Po nekterih krajih pravijo: Mnogo otrok, mnogo očenašev; mnogo očenašev, mnogo blagoslova.

Majhni otroci, majhna skrb; veliki otroci, velika skrb.

Zlasti, kedar začnó rogoviliti; žalostno je pa, če se od taci rogoviležev mora reči:

Kar se v luži zleže, rado v lužo leze,

ali: *Kar mačka rodi, rado miši lovi,*

ali: *Orel orla plodí, sova sovo rodí.*

Stara sraka v Vodnikovu basni toži:

Jajca več ko puta vé!

Dandanes to posebno veljá, ali kdo bi se temu čudil? Ne preopasejo li mladine z učenostmi, katerim ne more po nobeni strani kos biti, in ni mar ravno to, kar jo prešerno stori? Kakor je namreč želodcu v hrano le kar prebavi, vse drugo pa mu preseda; ravno taka je tudi z učenjem. Kar si res prisvojimo, to je nam in dru-

po ognji v nesrečo, ki bi bil morda rad zavaroval svoja poslopja in pridelke, ako bi mu bil kak opravnik stvar dobro razjasnil, ga podučil in k pristopu povabil. — Drugi, ki neredno opravljajo svojo nalogo, so še slabši nego prvi, kajti tudi oni zavarovanje zanemarljajo, kakor uni, in le prisiljeni malo delajo. To malo opravilo pa zanikerno, površno opravljajo: že zavarovanih ne opominjajo o pravem času k ponovljenju zavarovanja, in sprejeta naročila nepravilno zadržujejo, namesto da bi jih koj poslali do glavnega opravišтва, kjer se pisma (police) izdelujejo. Tako pa v nevarnost stavijo premoženje tistih, kateri bi radi že naprej plačali, pa niso vedeli, da je že čas za to, ali pa, ki so zavarovanje v pravem času naznanili in plačali, ki toraj menijo, da so zavarovani, pa vendar le niso, ker glavno opravišтво ni izvedelo tega, toraj tudi pisma ni moglo narediti.

Ako pride nesreča — in pripetila se je leta 1869 — kdo jo trpi? Ubogi pogorelec! Kdo pa je kriv? Opravnik, ki ne spolnuje svoje dolžnosti.

Hvala Bogu! da je takih asekurančnih agentov le prav malo, in želeti je, da vsakter, ki prevzame tako važno opravilo, bi ga opravljal tudi prav vestno in marljivo.

To sem hotel opomniti o opravniki, kateri so za to opravilo pooblasteni, in nad katerimi čujejo društva po svojih glavnih zastopih, kateri toraj zaslužijo popolno zaupanje, oni so večidel znani in spoštovani možje.

Ravno asekurančno polje pa vabi tudi lahkomišelnice osebe, ki so morda kdaj v asekurančnih službah bile, in toraj zavarovanje umejo, da potujejo po deželi, zavarujejo in denar pobirajo — z goljufijo.

Preteklo leto je, posebno po ljubljanski okolici, nek mlad človek (A. Lesjak) pobiral zavarovanja za različna društva, in sprejeti denar zapravljal. — Se vé da je prišla goljufija kmalu na dan, in mladeneč je dobil zaslužen kaznen. Al kdo vé, koliko goljufanih je še, ki se niso nikjer oglasili in ki menijo, da so v resnici zavarovani?

V kranjskem okraji je pobiral asekurančni denar za „Peštansko zavarovalnico“ neki France Drinovec po domače „Posavec“, da-siravno nima pravice in je zaradi goljufije v sodniški preiskavi.

Taki ljudje so silno nevarni; denarno škodujejo posestnikom in javno zaupanje o asekurančnih družbah podkopavajo.

Zato opominjam gospodarje na kmetih: naj nikar ne zaupajo takim ljudem, katerih ne poznajo, ali katerih ne priporoča častito duhovstvo in županstvo.

V Ljubljani 6. februarja 1870.

Franjo Drenik.

Mnogovrstne novice.

* V Vielički, kjer v našem cesarstvu največ kuhinjske soli izpod zemlje izkopljejo, smo lani večkrat govorili in povedali strašno nesrečo, da je voda od zunaj prišla v podzemeljske solnine ter žugala vse pokončati. Nastavili so velike mašine, ktere toliko vode na dan izsejajo, kolikor je noter priteče, da tedaj voda zmirom v enaki višini stoji. Začeli so tudi zidati 80 sežnjevo dolgo pot, po kateri mislijo do studenca priti, iz katerega cura voda in ga zamašiti. Al pa jim bode to po sreči šlo, veliko je vprašanje.

* Morsko vodo — kot zabranilo goveje kuge — hvali nek veliki posestnik v Krimu na Rusovskem, ki ima okoli 3000 goved, 80.000 ovac itd. Ne eno govedo, ktero je pilo morsko vodo namestu navadne vode, ni zbolelo, in če tudi sem jo postavil med

tako, ki je za govejo kugo bolna bila. — Mi svojim bralcem naznanjamo to novico, pa dostavljamo ob enem, da, gledé na sto in sto že priporočenih zdravil, ostane tudi pri morski vodi neverni Tomaži.

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

Drugo imenitno mesto, v katerem je tudi prebival Tribunus cohortis, bilo je Asturæ, Local. Asturis. Da je stalo v „Noriko ripensi“, pozvedamo zopet iz Eugyppa, kateri pravi, da je sv. Severin tudi to mesto obiskal „Asturis in vicino Panoniorum partibus Norici ripensis oppido morabatur“. Muchar in Prinzingar iščeta tega mesta na reki Beli (v sredovečnih listinah „Bielacha“), ne daleč od Medlika (Mölk), kjer Srinja (ponemčeni Sirning, od srna, Reh, od tod „Rehbach“) v Belo izteka. Tam nad reko Bela še danes na skalnatem rogu stoji grad Osterburg, ki na starodavne Asture opominja. Slovenec vse grade na skalnatih rozih imenuje Ostervice, primeri Ostervica, viteški grad na Koroškem v listinah 10. stoletja v obliki Astaruiza = Astarvica; — Ostervica pri Žalcu, razvaline starega grada na ostrici, Ostri Vrh, Ostrc na Kranjskem. Do leta 1401. so živeli na Štirskem vitezi: „Osterwitz“, in so imeli grad, ki se je že v oni dobi v nemščino prestavil in velel Horneck. Primeri še: Ostrica, imé najviše gore v Solčavi. Sufiks ura pomenja v slovenščini nekaj velicega, postavimo: babura, velika baba, tako tudi Astura = Ostura ali v plural. Asture — Osture — ostre trdnjave.

Dalje se je sv. Severin tudi mudil v gradu (castellum) Cucullis (Loc., od tod Nomin. Lucullæ), blizu Juvava, ondi ni našel krivovercev Arijanecv, kakor med Rugi, temuč pagane; „pars plebis nefandis sacrificiis inhaerebat“ piše Eugyppus. Muchar in Prinzingar trdita, da Eugyppove Cucullæ, in Cucullæ na Peutingerjevi tabli so jednoiste, in da so stale tam, kjer današnji trg Kuchel kraj Salice (Salzach). Blizu trga, kjer je stal nekdanj castellum, stoji sedaj cerkev romarska sv. Jurija na krivini brega, zato imé Kukule, od staroslov. kuk, uncus, hackig, eingebogen, krumm. Zavoljo sufiksa primeri krajna imena: Vrhule, Polule; zato po topični kakošnosti najdemo: Kukenbergen, Kukendorf, Kuklitz blizu Prednika (Preding), in vsi ti kraji so na kukovatem svetu. *) Blizu Kukul so prebivali solivaritelji Halauni, Haloni, Halori, delalci v halah, od haliti, sich einhüllen, zato hrvaškoslov. hala, das einhüllende, das Kleid, haluga, haloga, caverna, Höhlung, Grotte, Grube, Loch. Halouni — Halauni, Halori so toraj delalci v halah — in cavernis, in halinske (hallstädter, halleiner) starotine niso keltiške, temoč slovenske. Po gornjem Štirskem obilo topičnih imen opominja na hale, tako Hals, Halsalpe, Halsboden, Halswald, Halsbach, Halseck, da nimajo imena po vratu (hals), temoč po halšah, vsakdo lahko razume. V okrožji teh krajev najdeš: Jassigau, Radmergraben, Studenbachel, Starzenalpe.

*) Primeri še k tem imenom: Kukle na Českem, Kuklov na Slovaškem, Kuklice v Liki itd.

Ako morejo Keltomani vsa ta imena tako naravno in primerno pravilom keltiške slovnice razložiti, hajd! naj poskusijo. Sv. Severin je sicer nauk katoliške vere razlagal nemškogotinskim Rugom, kateri so se v 4. stoletji po Kristu na levem bregu Dunaja od Anasa (Enns) do Dunaja bili naselili in bili Arijanci, pa tudi prvotnim poganskim prebivalcem Norika: slovenskim Turščanom, Halonom in Noričanom.*)

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

0 pregovorih in prilikah sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

Dobra izreja brani uboštvu pod streho.

Dobra izreja je toraj najboljša dota.

Za časa počne žgati, kar če kropiva ostati.

Ne odlašaj toraj odgoje in ne reci: otrok je še!

Ravno

Dokler je drevo mlado, lahko ga pripogneš kamor hočeš.

Šiba novo mašo poje.

Ni potreba vselej šibe, ni potreba le nove maše. —

Kjer šibe potrebuješ, gotovo si že kaj zamudil; kdor o pravem času prične, shaja z lepo besedo.

Kar pa tiče novo mašo, priporočati smem besede, ki jih je pisal Gekink svojemu Miroslavčeku:

Postani kar le hočeš; bodi, sin, v korist

Občinstvu, al po modrih svetih tvojih,

Po lad'ji tvoji, ki otoka daljnega

Pridelke nosi mu, po glasu tvojih strun,

Po tvojih spisih ali slikah tvojih:

Da si le pošten človek, ljubi sin!

Žalostna bo, če boš moral reči:

Sin moj, um svoj;

pomni, da

Iz orličev postanejo ob letu orli.

Strašno je pa slišati:

Kar mladi ne vejo, jim stari povejo;

uresniči se potem, da

Kakor mati prede, tako hči tkè,

in doživel bodeš:

Ti očeta do praga, otroci tebe čez prag. —

Enemu Bog v roke dá veslo, drugemu teslo.

Naj se le vsak svojega dela veselo loti in pridno drži, potem bo veljalo:

Ako ne teče pa kaplja.

Mojstrov sin dostikrat ni imena vreden.

Mojster ne prekosí le očeta in sinu; kakor Savel previšava ljudstvo za celo glavo: kralj, prerok je svojemu narodu.

„Prvi med učenci ne doseže sedanjega mojstra“ je djal grški umetnik.

Kovač ima klešče, da rok ne opeče.

Malopriden pastir čredi vodo kalí.

Marsikteri kmet je gibčen pri plesu, pa okoren pri drevesu.

„Oj kmet, al veš do kruha pot?

Al veš, kje poln dobí se sod?

Plug in motika vesta za-nj;

Le prašaj ju, kdar vstaneš z sanj“.

Kakoršni gospodarji, taki posli.

Pridna gospodinja mora za peró čez plot skočiti.

Kaj še le za celo kokoš?

Pridna žena je mišje sorte, zapravljuvka kokošje.

Ena znaša, druga razbrskava.

Krava pri gobci molze

veljá tudi od manj vestnega posla, ki pravi:

Kakor se mi streže, tako mi kosca reže.

Spomladi vsaka bučelica krajcar.

Tacih vremenskih prilik imamo grozno veliko, ne-
ktere govore v obče, na priliko:

Kedar se proti jugu izvedri, potegni voz pod streho.

Zareča zarja naznanja piharja.

Stržek naznanja snežek.

Bodi sv. Katarina ali kres, kedar je mrzlo, le neti les.

Nektere zadevajo posamesne mesece:

Svečan stegne dan.

Suščev prah gre z zlatom na vago.

„Kedar kimovca gromí,

Žito, sadje zarodí;

Če li njiva je gnojena,

Jablan, tepka zasajena.“ —

Še druge, in teh je največ, se nanašajo na kak poseben dan v letu, na priliko:

„Kedar Petra stol mrazi,

Zima štirinajst dni nori.“

Sv. Matija led razbija.

Šent Janža dež slabo leto nareja.

Sv. Jakob žito zori, če se tudi solnce kuja.

„Kakor Jernej vremení,

Jesen cela se drží;

Večkrat sam iz en'ga dneva

Rada pride dolga reva.“

Z eno besedo, ni ga skoraj velikega praznika, kvaternega tedna ali kakega bolj znanega godú, da bi se ga ne držalo kako prerokovanje vremená ali kako rav-
nalo za obdelovanje zemlje, za setev ali žetev.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Gorice 18. sveč. — Našemu kmetijskemu učitelju ni ime Vodopivec, kakor sem uno pot napak zapisal, temoč Ipavec. Dolžnost mi je popraviti, ker je tudi veliko Vodopivcev, ki bi si šteli morja v preveliko čast imeti tako vrlega soimenca. Gosp. Vodopivec — recte Ipavec — je bil poprej učenik v Tržiči (Monfalcone) ter je, kakor se sliši, z vso silo na to delal, da je prejel sedanjo službo. Učil bo med drugim tudi računstvo in razlagal ga v nemškem jeziku, ker ga v slovenskem ne zná. Naši prihodnji poljedelci naj se tedaj učé pisati svoje račune po nemško, ker se cenjeni gospod učitelj ni navadil po slovensko! — Od druge strani pa se posebno hvali gosp. Povšè, ki je v vsacem obziru na svojem mestu. Priporočamo ga slovenskim poslancem za prihodnjo sesijo ddeželnega zbora, da mu zvikšajo plačo, ki je prepičila v primeri laškega vodje. — Tukajšnja in tržaška nunska pripravnica nehate — kakor slišim. Nadomestovala jo bode centralna odgojilnica ljudskih učiteljic, ki se ima, ne vemo kje, ustanoviti za celo Primorje skupaj. Enaka osoda čaka prej ko ne vseh pripravnic moških odgojencev v Primorji. Upamo od novih zavodov vse dobro, a učitelj ne more in ne bo mogel uspešno učiti, dokler mu pajek po trebuhu prede. — Včeraj je šlo kacij 20 lovcev nad volka, ki se je — najbrž iz trnovskega gozdla — priklatil v klomperško okolico. Nek gospod je povedal, da ga je imel kacij 15 korakov pred seboj, pa bojé se, da bi mu volk hlače pomeril, ni hotel na-nj streljati, dasi-ravno je imel dvocevno dobro nabito. Pravo, g. T.! Delo junaškega vredno imena! Ivan Markov.

Iz Istre 16. sveč. * — Imelo jje, pa samo za malo časa, okrožje Volovsko zbranega šolskega oglednika gosp. Sterka, fajmoštra (plovana) Lovranskega

*) Med te so spadali Kukulani, kakor smo gori iz Egiptpa slišali. Pis.

Natoroznanske stvari.

Nenavadna zimska prikazen.

27. decembra preteklega leta ob 7. uri zvečer sem se podal na pot iz Starega Trga proti Rakeku.

Že med potjo iz Starega Trga je deževalo s snegom vmes in s hudo nevihto vred. Tudi je zdaj pa zdaj kako zrnce sodre padlo.

Ko se z voznikom v nepokritem vozu pripeljeva že blizu Cerknice, zapazim cerkniško jezero pokrito z gosto meglo, ktera se je, kakor oblak, proti nama valila. Bila sva nekoliko sežnjev visoko nad površino cerkniškega jezera — 1500 čevljev nad morskim površjem.

Kmalu je nehal dež in sneg; al neizrečeno je jelo bliskati se in potem obilo sodre na zemljo padati z veliko silo od jugovzhoda. Ko bliskati neha, hipoma vstane tak strašen veter, da mi je hotel dežobran iz roke strgati.

Zdaj, ko se še dalje peljeva, zapaziva, da se grmovje poleg ceste sveti. Bolj na tanko to prikazen opazovajočemu zdelo se mi je, kakor da bi ga na tisoče kresnic obdajalo. Tudi na koncéh (špicah) dežobrana se je jela taka svetloba kazati, iz začetka manj, potem pa čedalje več in več, tako, da na zadnje je bil ves dežobran podoben ognjenemu zračnemu kolesu; na nekem mestu je bil dežobran pretrgan, al tudi robci tega pretrga so se svetili. In čedalje bolj se ta prikazen začne razširjati, naposled sta bila najina klobuka, kakor tudi komata konj vsa ognjena; isto tako tudi kolesa pri vozu. Da! še celó koščeki tiste sodre, ki so obležali na vozu, so se svetili.

Ta prikazen je trajala kakih 10 minut.

O kakih 6 minutah je začela ta prikazen odjenjevati. Najprvo je zginila svetloba na dežobranu, zdaj na enem koncu, brž potem na drugem, in tako zapored naprej, da je popolnoma zginila. Goste sodre pa je padalo bilo na zemljo. Zdaj pa nastane snežna sol in velik mraz; med tem pa se ni bliskalo niti grmelo — še le čez kakih 30 minut jame zopet silno z bliskom grmeti.

Voznik v velikem strahu, kaj da bode iz tega, me poprašuje, od kod tak ogenj? To je elektrika ali kakor mu navadno tudi pravimo, nebeški ogenj — mu odgovorim. Brž ko ne sva prišla v oblak z elektriko napolnjen, ki je nekoliko pot prestopil in tega oblaka elektrika se je v tem hipu z zemeljsko elektriko uravnovala.

Zanimiva je na vsak način bila ta prikazen, zato jo zapišem. Ako se kaj tacega primeri komu družemu, naj se prehudo ne vstraši te prikazni.

Bodenstein.

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev

in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

V spisu „Notitia imperii occid.“ imenuje se še blizu Lavarjaka (Laureacum) v gornji Avstriji tudi stanovišče italske legije, kjer je bival „praefectus legionis italicae partis inferioris“, ki se je velelo Lentia. Rimljani so Lenčanom pustili njihovo narodno demo-

kratično samoupravo; to se vidi iz napisa „Respublica Lentiensis“. Vsi kritični starinoslovci iščejo tega stanovišča v današnjem mestu: Lienz, Linz. Šembera je mislil, da je „Lentia“ popačeno iz slovanskega: Mlince ali Mlinec so Nemci popačili v Linz. Značiti; vendar mi dobimo iz oblike: Lentia tudi čisto slovensko besedo.

Lentia = Linz stoji na zavoju Dunaja, tedaj se je mesto prav naravno zvalo Lenče od staroslov. **ЛЕНЧЕ**, flektire, novoslov. uklenoti se. Lenče toraj pomenja to, kar ime rimske postaje na zavoji Dunaja: „Flexum“, primeri nemška: Beug, Beugen, Persenbeug itd. severno od Surice (staro: Surontium, današnji Zeiring) na podnožji črmentskih (Rothenmanner), Lentschacherthal, to je, dolina „v Lenčah“, dalje: Lentschachgraben, to je, graben „v Lenčah“, in res se te okolici zaleknete. V listinah 9. stoletja se še v Lenčki okolici imenujejo Sloveni, s katerimi je frizinski škof Hitto imel pogovore zaradi meje neke fare „isti Sclavani prope comanentes ibi praesentes erant: Liupisco (Ljubiša), Zemilo (Semil. primeri obilo imen na rimskih kamnih v Noriku najdenih: Sem, Semius, Semota), Liupnic (Lupnik), Trepigo (Trebik), Uelan (Velan, na rimsko-slov. spomenikih: Velin, Velecia), Uittan (Vitan), Tesco (Teško), Tal (na rimsko-slov. kamnih pogosto lahko bereš Tali filius), Zenasit (Senasit), Ocatin (Okatin, na noriških kamnih najdeš: Occa, in njegova ženase je velela: Trojana; primeri severnoslov. imena: Okat, Okatko*); in staročeska in staropoljska imena: Trojan, ime kraja na Kranjskem Trojana itd.

Med krajnimi imeni iz one dobe v lenški okolici se imenujejo: Caestingperc, to je: Čestinjibreg, še danes na tem bregu je imenitna romarska cerkev, dalje: Plasching — Plašnje, Zizlau, to je: Sislava, hosta: Scharitz = Šarica.

Praefectus legionis secundo italicae pa je stanoval v „Lauriaco“, to je: Lavarjaku, zavoljo sufiksa primeri topična imena: Turjak, Klenovjak, Sovjak itd. Mesto (sedaj ves) je bilo enkrat imenitno in sedež katoliškega škofa, kateri je leta 737. bil prestavljen v Pasovo. Mesto je stalo na izteku rečice Lavarice v Dunaj. Iz Lavarjak so pozneje Nemci napravili: Laurach, Lorch. Rečica je dobila ime po tihem šumljanji vode; še danes ruski in srbski jezik poznata lavoriti, lavorenje, sanft rauschen. Zna se tudi misliti na lavo, primeri: Lava, Laverica pri Celji in Ljubljani. (Dal. prih.)

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

Smešno je le, da se ravno z ozirom na vremenska znamenja v pratiki velikokrat sliši: *laže kakor pratikar*, ko vendar tako radi na ta znamenja gledajo naši kmetje. Slišal sem, da eno leto niso hoteli pratik kupovati, ker

*) Iz temata ok, acumen, so imena bregov: Okitschberg, Okowitschberg na nemškem, Okič, Okonina na slovenskem Štírskem, dalje: Seethalerok na gorenjem Štírskem, najvišji vrh seethalskih planin. V bližini so občine: Krangletz = kronglec, kroglec, kroglec, Jassingraben = jasinji, jesenji, Granitzgraben, Lobming = Lombnik, Lōbnik itd. Pis.

še? Brez števila otrok pravih živih starišev je bilo osi-ročenih, in skrb za-nje so morale prevzeti občine (so-seske). Temu žalostnemu nasledku so v okom prišli s tem, da je posvetna zakonska pogodba nehala biti raz-vezljiva, da se je toraj morala skleniti za vse žive dni.

Bilo je treba tudi knjig, v ktere se vpisujejo ro-jeni in umrli; ta posel je bil izročen svetovni gosposki; morali so toraj postaviti in plačati mnogo uradnikov. Ko cesar Napoleon I. zasede francoski prestol, reče svojim svetovalcem: „Ljudstvo brez vere ni za drugo, nego da se postrelja s topovi, le verno ljudstvo je moč vladati“. Zato on zopet vero vpelje v deželo, s pape-žem sklene pogodbo (konkordat), ki še dandanašnji velja, pregnane duhovne pokliče domú ter razglasi svoj zakonik, v katerem je duhovnikom med drugim bilo prepovedano, zaročencem zakrament sv. zakona podeliti, predno niso pred svetovno gospôsko izrekli, da sklenejo nerazvezljiv zakon; to je francoski tako imenovani posilno-civilni zakon. Vsak prestop te postave se ka-znuje z globo 500 frankov.

Pogledimo zdaj: kakov dobiček imajo toraj zaro-čenci v Franciji in istih deželah, v katerih še velja Na-poleonov zakonik? — a) Dvojno pot, ktero morajo delati, prvo k svetovni gospôski, da jih vpiše v za-konske knjige, in drugo v cerkev, da prejmo zakra-ment sv. zakona (kajti samo s civilnim zakonom ni za-dovoljen nikdo, kdor noče biti sploh zaničevan); in b) da plača dvojnih davščin, namreč uradnikom sve-tovne gosposke in cerkvene.

Sili se nam toraj samo po sebi vprašanje: Ali je Avstriji treba take postave? Pač ne!

Prvič je treba ni zarad cerkvenih knjig, kajti naša duhovščina ima te knjige v takem redu, da ni želeti boljšega. Francoske civilne knjige se nikakor ne morejo kosati s knjigami naše duhovščine, ktera vsak krst, vsakega mrliča in vsako poroko zapiše dvakrat; en spis ostane pri fari, eden pa se hrani v škofiji. In tako se ni bati, da bi, kakor si že bodi, v ognji ali kako drugače, poginili ti važni zapiski, kakor se to večkrat zgodi na Francoskem, kjer je potem treba s pričami dokazovati važne te podatke.

Drugič je treba ni iz narodno-gospodarskega obzira. Kajti zapisovanje porók moralo bi se izročiti premnogim uradnikom (v Brüsselu je za ta posel po-stavljenih 40 uradnikov). Ali se to ne pravi trošiti de-lalne moči in občinam nakladati nove nepotrebne davke, kateri so že sicer jako visoki?

Vsakemu pravemu katoličanu je znano, da ima za-krament sv. zakona posvečujoč upliv do zakonskih. Tu bi se sicer utegnili dvoje vgovarjati: a) da je pra-vemu katoličanu pripuščeno, po sklenjeni posilno-civilni pogodbi poročiti dati se tudi v cerkvi, in b) da je ne-koliko taci, ki gredo k poroki v cerkev le zato, da bodo njihovi otroci zakonski. Nikakor nočemo tajiti, da so morda tudi taki, ki jih vodi poslednji nagib; toda tudi ta nagib ni zametati iz verskega obzira, kajti kdo more tajiti, da se naravna njihova ljubezen do otrok, ki jih vodi v cerkev, ravno v cerkvi ne bi mogla ob-lažiti in vzbuditi jim vest in dolžnost, otroke svoje re-diti ne le za ta svet, ampak tudi za nebesa.

Za nobeno drugo deželo ne bi ta postava bila ne-varnejša, nego za Galicijo, kjer so kristijani v denar-nih stiskah in skoro vsi v judovskih rokah. Kako lahko se zgodi, da se oče svojega odiralca znebi edino s tem, da mu svojo lepo hčer dá v posilno-civilni zakon!

Ako bi poslanci državnega zbora le površ hoteli premisliti samo te razloge, gotovo ne bi se bilo bati, da bi se nepremišljeni ta predlog podpiral.

Iz govora kat. polit. kazine dunajske.

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

V okolici starega Laverjaka najdeni rimski spome-niki nam podajajo sledeča slovenska imena: Bavja, Pricenius, Blanus, Cominia, Pupa; primeri se-verno-slov. Bavče, srbski Prica, česki Blanik, Kom, Pupič itd.

Od Laverjaka ne deleč je bila postaja: Ovilja. Že Muchar je mislil, da je mesto dobilo ime po reji živine, posebno ovac. Stala je postaja kraj reke Travnice (Traun). Vsi starinoslovci je iščejo v današ-njem mestu: Wels (v starih listinah: Welis, primeri mesto na Českem: Velis). Velis je prestava latin-skega Ovilja (v lat. ovilio = opilio, Schafhirt), ako ne na opak, ker velenje, velenjak se velijo še sedaj na Štirskem živinski pašniki, odtod ime staro-slovanskega božanstva pastirjev: Veles, primeri Ve-lesovo na Kranjskem. V Antoninovem „Itineraru“ se ta postaja veli: Ovilabis (Local, toda v nomin. Ovi-labae).

Tudi Ovilabe se dá lepo iz slovenskega jezika tolmačiti kot kraj, „kjer so ove labale“, („der Ort, wo man die Schafe tränkte“). Ova, diminut. ovca (Schaf), oven (Schafbock), in labati v češčini piti, po pravem z labami (ustnicami) prijemati, vleči. Imamo še v srbsčini labrnja, velika ustna, staroslov. lob-zati, lobizati, osculari, primeri lat. osculum od os, Mund, in nemško: Mäulchen, Mündchen. Labati za piti po onem načinu, po katerem zobati, z zobmi prijemati. Tema lab je sorodno z lat. labium in starogornjenemškem lefze. *lape = usta na Slavoniji*

Ovilja, Ovilabe in Velis — vse opominja na ovčjo čredo.

Iz Ovilie se je prišlo v 8 urah v postajo Ter-golape. Muchar postaje išče pri današnjem Lam-bachu proti Schwannstadtu. Tudi Prinzingar jo tje postavlja. Končnica lape nas sopet pelja v jezernat, močvirnat kraj, in v oni okolici najdemo res jezero Attersee, in jezerce pri Lambachu. Prvi del besede Tergo nas opominja na trgnotje (ruptio), brž ko ne se je postaja velela Tergolapa, po trganji in pretr-ganji lapa. *)

(Kon. prih.)

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah sosebnost slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje in konec.)

Kar le človek dobrega stori, za vse ima pregovor, lepo besedo pripravljeno; zdaj ga hvali, zdaj spodbuja, skoz in skoz se vêde ko dober, zvest prijatelj. V izgled zopet peščico pregovorov:

*) Lap (primeri slov. lapor) pomenja še v srbsčini mehko, gibko zemljo, odtod imena blatnih krajev: Laporje; primeri še: Ober- in Unter-Lappach, to je „v lapah“ 1/2 ure od sv. Vida na Bogovem (Vogau). Tudi tukaj je zemlja mehka in gibka. Jeli ni Lambach dialectično za Lehmbach ravno istega pomena? Pri imenu: Tergo lape se zna tudi misliti na pomen trg Lape. Pis.

nega zbora! Res, da že celó najzvestejši prijatelji dr. Giskre z glavo majajo zaradi tega, vendar ne hoteli bi staviti ne enega groša na sto zlatov, da naposled pri sedanjí večini ne bi obveljalo v zbornici poslancev to, kar Giskra trdi — „ad majorem decemberske ustave gloriam!“

In če pogledamo poslednji sklep večine zborove, ki je s svojim glasovanjem prisegla na to, da ministrov predlog nove postave za davek pridobitkov in zaslužkov je dobro prevdarjen in po pravici odmerjen predlog, in če zdaj slišimo, kako se od mnogih dežel slišijo glasovi velike nevolje zaradi tega davka, ki siromaški zaslužek delavcev obklada z davkom, ne moremo si misliti drugega, nego to, da večina zborova preziruje vse drugo in da dela le na to, da — „nezmotljiva“ ostane ustava decemberska in modrost ministerska, ki ne za las ne odjenja od nje!

Kamo pa pride Avstrija s tem? — kazala bode prihodnost, ako se taka „nezmotljivost“ kmalu ne stavi v vrsto — hudih političnih zmót.

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev

in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Na konci tega članka naj še omenimo ene postaje, in ta je: *Vocarium*. Stalo pa je *Vokarje* (primeri imé vesi *Kokarje*) na cesti, ki je držala iz *Juvava* čez *Kukule* na *Štirsko* in *Koroško*. *Prinzinger* jo poklada z vso pravico v današnji trg *Wagrein*, kar je popačeno iz *Vokarje*, — v *Pongvi*. V *Pongvi* in *Lungavi* (od *pong*, genit. *pongvi*, *globolus*, *corymbus*, staroslovensko bršlinovo zrnje, hrvaško *puga*, *pugačica*, *iris*, *Regenbogen*, ptica *pogačica*, *avis arquata*, vodena kakor *puga šarena* ptica, slovenski *pogačica* vse, kar je ogroklega, skledčka v kolenu (*Kniescheibe*), dalje polsk. *pongvisa*, *gumba*, *knof*; *Lungava* pa od *long*, *lung*, *sylva nemus*, v znamenje, da se je *X* pri noriških Slovenih glasil tudi kot *un*, primeri ime reke: *Undrima* = *Ondrima*, „*Grunsviti pagus*“, med *Anasom* in *Tragisom*, od groznosti *immergere*) — so še leta 777. in dalje naprej čisti Sloveni stanovali, in nemški misijonarji so jim pridigovali po slovenski. Stare listine nam imenujejo kraje: *Goriach* (v *Gorjah*), *Lusnich* (*Lužnik*), *Fresen* (*Breze*), *Lunice* itd.

Imé *Vokarje* nas pelje na slavno imé noriškega kralja *Vokcio*. Tega kralja imenuje *Cäsar* dvakrat. Bil mu je v vojski z *Gali* prijazen in mu poslal 300 konjikov na pomoč. Na drugem mestu piše *Cäsar*, da je *Vokcijeva* sestra bila žena švabinskega (sua-vici, suevici, svebici) kralja *Ariovista*. *Mogel* je toraj noriški vladar *Vokcio* velike časti uživati in imeti mogočno državo.

Ne bi se dalo iz te ženitve sklepati na narodno sorodnost Švabinov in Noričanov? Švabini niso bili ni čist nemšk ni čist slovensk rod, vsi zgodovinoslovci v njih spoznajo zvez narodov (*Völkerbund*). Držal bi se mnenja *Landauetovega*, da je nemški del Švabinov saj v poznejših časih bil vladar nad slovanskimi zavezniki. Iz te narodne zmesi je gotovo postala jezična mešanica, saj še Nemcu danes pomenja *schwabeln* toliko kot „alles unter einander reden“. Imé *Voccio*

najdemo v nominativu in genitivu: *Voccionis*. Slovenska oblika bi se toraj glasila: *Vokcio* — ta stari nominativ najdeš v bolgarščini postavim: *nemio*, *slepio* za: *nemi*, *slepi*, in v staropoljskih imenih *Kazio*, *Bonio*, *bolg. Nanio* itd. Tema je *vok*; iz tega temata imamo več staroslovanskih osebnih imen, postavimo: *Vok*, staročeski in staromoravski *Voksa*, ravno teh narodov; *Vokc* — *Вокъ*, starosbsko, ki je noriškem *Vokcio* najbolj prispodobno, *Voko*, staropomorsko, baltiških *Slovanov*, *Vočko*, *Vokoun*, *Voka* *), *Vokač*, *Vočkon* staromoravska imena, *Vokosav* = *Vokoslav*, starosrbsko (glej *Moroškin Imenoslov. s. r.*) Mislil sem pri razlagi tega imena na *ok*, *Bergspitz*, zato: *Gregorlji ok*, *brunahenok*, *Seethalerok*, primeri imé gore *okič* = lat. *acu-men*, in rekel, da bi v utegnili biti *aphareza*, kakor v besedah: *voče*, *vokno*, *vozek*, za: *oče*, *okno*, *ozek* (že v listinah 8. stoletja najdemo: *Wandriza* namesto *Andrica* primeri *Wandritschbach* na gornjem *Štirskem*) ponudim še koreniko: *vek*, *clamo*, *voco*, staropruski *enwakêmai*, *invocamus*, tako, da bi utegnil *Vok* — *Vokca* biti: *clamans*, *vocans*. Naj bistroumniši od mene zasledujejo pomen imena, meni je dovolj, ka je najdem v rabi pri Slovanih.

Vokcia imenuje *Cäsar*: „*rex*“, kar pa ne pomenja kralja v današnjem smislu. On je bil *Vladika*, *dominus*, *dux*, in besedi *vladika* najbolj odgovarja lat. *rex*, vladati *ᾱρχειν*, *anführen*, *herrschen*, *gebieten*, *regere*, *imperare*. Primeri ime poznejšega korotanskega vojvode: *Walduncus*, *Waldunchus*, to je *Vladuh*.

Kje je bil stolni grad kralja *Vokcia*, kako daleč je segalo njegovo kraljestvo, tega ne bomo nikdar dognali. Deželo- in zlatolakomnost je gnala Rimljane v dično našo prodomačijo, tlačili so jo čez 400 let, prinesli kulturo za narod malo srečno, postavljali sem rimske trinoge, fabricirali rimškutarje, in ubogi narod je pozneje, ko so te pokrajine postale pozorišča germanskih, hunskih in obrskih veteranjakov, hiral tako dolgo, dokler niso mu Franki dali zadnjega smrtnega pehljaja. Tisoč in tisoč imen krajin pričuje in bode pričevalo na veke, da je po vsem Noriku stanoval marljiv, čeden, zdrav, omikan rod slovensk, večidel njegove domačije so mu vzeli tujci, ktere v srce bode, ako dokazujemo jim in rečemo: te pokrajine so bile od nekdanj naše — Vaše so le postale po grabeži. *)

*) Imé se je še tudi ohranilo pri vesi *Vockenberga*, štubenberški fari v graškem okraji. V oni okolici najdeš slovenska imena: *Illensdorf* = *Ilova*, *Romaschachen* = v *Romačah*, *Schirnitz* = *Širnice*, *Pröding* = *Predinje*, *Nöhring* = *Norinje*, *Gamling* = *Gomilnik* itd.

Pis.

*) Ko sem sklenil ta spis, prime me elegičen duh. *Primaruha!* — mislil sem si: *Aschbach* bi gotovo imé postaje *Elegio*, ki je stala pred postajo „*Ad pontem Ises*“, izpeljal iz gršk. *ἔλεγεα*, in trdil, da je *Mark Avrelij*, ko je tukaj hodil branivši rimsko cesarstvo pred *Markomani*, pisali elegije. Muchar poklada postajo to v denešnji *Erla-Kloster*. No, v klostrih je res elegično življenje, pa kaj bi se reklo, ko bi jaz trdil *Erla* je prestavek slov. *Elega*? Presodimo! V slovanščini imamo: *ІЕЛѢХА* in *ІЕЛѢХА* beri: *jeloha*, *jeleha*, *alnus*, *Erle*, litov. *elksnis*. Stari Slovenci pa so še tudi brez jotovanja govorili, kakor *Litevci*, toda, ker sufiksa *eha* in *ega* eno in isto pomenjata: *elega*. Tema je: *el*, in iz tega so poznamenovanja postala za: *alnus* in *populus alba*, toda *elega* celó pravilna tvarina. Pri tematu *Vok* se še spomni na imé *Vokle* v kranjskem okraji na *Kranjskem*, *Vokovice* in *Vokšice* na *Českem*.

Pis.